शिवसूत्राणि

Śivasūtras

The sūtra as below are called Śiva-sūtras. According to tradition, the Śiva-sūtras came out of Lord Śiva's ḍamaru (drum) during his tāṇḍava (the dance of ecstasy) and Maharṣi Pāṇini recorded them. The entire Sanskrit grammar is based on these Śiva-sūtras.

1. अ इ उ (ण्)
2. ऋ ऌ (क्)
3. ए ओ (ङ्)
4. ऐ औ (च्)
5. ह य व र (ट्)
6. ल (ण्)
7. ञ म ङ ण न (म्)
8. झ भ (ञ्)
9. घ ढ ध (ष्)
10. ज ब ग ड द (श्)
11. ख फ छ ठ थ च ट त (व्)
12. क प (य्)
13. श ष स (र्)
14. ह (ल्)

Bird's Eye View

1 अक्षराणि

Alphabet

Sanskrit alphabet is classified into four groups. They are:

1. स्वराः – Vowels
2. व्यञ्जनानि – Consonants
3. स्वरयुक्त-व्यञ्जनानि – Consonants with vowels
4. संयुक्त-व्यञ्जनानि – Conjunct consonants

◈

1.1 स्वराः – *Vowels*

There are 13 vowels in the Sanskrit language. They are:

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ए ऐ ओ औ

There are two more letters (1) Anusvāra represented by a 'dot' (ं) and (2) Visarga represented by two 'vertical dots' (ः). Example: अं and अः.

◈

1.2 व्यञ्जनानि – *Consonants*

There are 33 consonants categorized into 8 groups.

क्	ख्	ग्	घ्	ङ्	–	क *group*
च्	छ्	ज्	झ्	ञ्	–	च *group*
ट्	ठ्	ड्	ढ्	ण्	–	ट *group*
त्	थ्	द्	ध्	न्	–	त *group*
प्	फ्	ब्	भ्	म्	–	प *group*
य्	र्	ल्	व्		–	*semi-vowels*
श्	ष्	स्			–	*sibilants*
ह्					–	*aspirate*

◈

Almost all the consonants drop their 'vertical line' and the 'slanting line' that are below them to form half consonants. Note that their pronunciation does not change due to this modification.

1.	क्	=	क	18.	द्	=	द
2.	ख्	=	ख	19.	ध्	=	ध
3.	ग्	=	ग	20.	न्	=	न
4.	घ्	=	घ	21.	प्	=	प
5.	ङ्	=	ङ	22.	फ्	=	फ
6.	च्	=	च	23.	ब्	=	ब
7.	छ्	=	छ	24.	भ्	=	भ
8.	ज्	=	ज	25.	म्	=	म
9.	झ्	=	झ	26.	य्	=	य
10.	ञ्	=	ञ	27.	र्	=	र
11.	ट्	=	ट	28.	ल्	=	ल
12.	ठ्	=	ठ	29.	व्	=	व
13.	ड्	=	ड	30.	श्	=	श
14.	ढ्	=	ढ	31.	ष्	=	ष
15.	ण्	=	ण	32.	स्	=	स
16.	त्	=	त	33.	ह्	=	ह
17.	थ्	=	थ				

Observe that some consonants do not have any vertical lines in them and therefore do not change. For example: द् ठ् ढ् and द् .

1.3. स्वरयुक्त-व्यञ्जनानि – *Consonants United with Vowels*

The consonants that are combined with vowels are called 'svarayukta-vyañjanāni'.

क्	+	अ	=	क
क्	+	आ	=	का
क्	+	इ	=	कि
क्	+	ई	=	की
क्	+	उ	=	कु
क्	+	ऊ	=	कू
क्	+	ऋ	=	कृ
क्	+	ॠ	=	कॄ
क्	+	ऌ	=	कॢ
क्	+	ए	=	के
क्	+	ऐ	=	कै
क्	+	ओ	=	को
क्	+	औ	=	कौ

With anusvāra (ं) and visarga (ः), the forms are:

क्	+	अं	=	कं
क्	+	अः	=	कः

◈

This chart gives you an overall view of all the svarayukta-vyañjanāni.

	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क्	क	का	कि	की	कु	कू	कृ	कॄ	क्ऌ	के	कै	को	कौ	कं	कः
ख्	ख	खा	खि	खी	खु	खू	खृ	खॄ	ख्ऌ	खे	खै	खो	खौ	खं	खः
ग्	ग	गा	गि	गी	गु	गू	गृ	गॄ	ग्ऌ	गे	गै	गो	गौ	गं	गः
घ्	घ	घा	घि	घी	घु	घू	घृ	घॄ	घ्ऌ	घे	घै	घो	घौ	घं	घः
ङ्	ङ	ङा	ङि	ङी	ङु	ङू	ङृ	ङॄ	ङ्ऌ	ङे	ङै	ङो	ङौ	ङं	ङः
च्	च	चा	चि	ची	चु	चू	चृ	चॄ	च्ऌ	चे	चै	चो	चौ	चं	चः
छ्	छ	छा	छि	छी	छु	छू	छृ	छॄ	छ्ऌ	छे	छै	छो	छौ	छं	छः
ज्	ज	जा	जि	जी	जु	जू	जृ	जॄ	ज्ऌ	जे	जै	जो	जौ	जं	जः
झ्	झ	झा	झि	झी	झु	झू	झृ	झॄ	झ्ऌ	झे	झै	झो	झौ	झं	झः
ञ्	ञ	ञा	ञि	ञी	ञु	ञू	ञृ	ञॄ	ञ्ऌ	ञे	ञै	ञो	ञौ	ञं	ञः
ट्	ट	टा	टि	टी	टु	टू	टृ	टॄ	ट्ऌ	टे	टै	टो	टौ	टं	टः
ठ्	ठ	ठा	ठि	ठी	ठु	ठू	ठृ	ठॄ	ठ्ऌ	ठे	ठै	ठो	ठौ	ठं	ठः
ड्	ड	डा	डि	डी	डु	डू	डृ	डॄ	ड्ऌ	डे	डै	डो	डौ	डं	डः
ढ्	ढ	ढा	ढि	ढी	ढु	ढू	ढृ	ढॄ	ढ्ऌ	ढे	ढै	ढो	ढौ	ढं	ढः
ण्	ण	णा	णि	णी	णु	णू	णृ	णॄ	ण्ऌ	णे	णै	णो	णौ	णं	णः

	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
त्	त	ता	ति	ती	तु	तू	तृ	तॄ	त्ऌ	ते	तै	तो	तौ	तं	तः
थ्	थ	था	थि	थी	थु	थू	थृ	थॄ	थ्ऌ	थे	थै	थो	थौ	थं	थः
द्	द	दा	दि	दी	दु	दू	दृ	दॄ	द्ऌ	दे	दै	दो	दौ	दं	दः
ध्	ध	धा	धि	धी	धु	धू	धृ	धॄ	ध्ऌ	धे	धै	धो	धौ	धं	धः
न्	न	ना	नि	नी	नु	नू	नृ	नॄ	न्ऌ	ने	नै	नो	नौ	नं	नः
प्	प	पा	पि	पी	पु	पू	पृ	पॄ	प्ऌ	पे	पै	पो	पौ	पं	पः
फ्	फ	फा	फि	फी	फु	फू	फृ	फॄ	फ्ऌ	फे	फै	फो	फौ	फं	फः
ब्	ब	बा	बि	बी	बु	बू	बृ	बॄ	ब्ऌ	बे	बै	बो	बौ	बं	बः
भ्	भ	भा	भि	भी	भु	भू	भृ	भॄ	भ्ऌ	भे	भै	भो	भौ	भं	भः
म्	म	मा	मि	मी	मु	मू	मृ	मॄ	म्ऌ	मे	मै	मो	मौ	मं	मः
य्	य	या	यि	यी	यु	यू	यृ	यॄ	य्ऌ	ये	यै	यो	यौ	यं	यः
र्	र	रा	रि	री	रु	रू	रृ	रॄ	र्ऌ	रे	रै	रो	रौ	रं	रः
ल्	ल	ला	लि	ली	लु	लू	लृ	लॄ	ल्ऌ	ले	लै	लो	लौ	लं	लः
व्	व	वा	वि	वी	वु	वू	वृ	वॄ	व्ऌ	वे	वै	वो	वौ	वं	वः
श्	श	शा	शि	शी	शु	शू	शृ	शॄ	श्ऌ	शे	शै	शो	शौ	शं	शः
ष्	ष	षा	षि	षी	षु	षू	षृ	षॄ	ष्ऌ	षे	षै	षो	षौ	षं	षः
स्	स	सा	सि	सी	सु	सू	सृ	सॄ	स्ऌ	से	सै	सो	सौ	सं	सः
ह्	ह	हा	हि	ही	हु	हू	हृ	हॄ	ह्ऌ	हे	है	हो	हौ	हं	हः

1.4. संयुक्त-व्यञ्जनानि – *Conjunct Consonants*

A conjunct consonant is formed when two or more consonants are joined together. For ease of reading we have presented the second consonant with the vowel अ.

1.	क्	+	क	=	क्क	18.	च्	+	छ	=	च्छ
2.	क्	+	त	=	क्त	19.	च्	+	म	=	च्म
3.	क्	+	न	=	क्न	20.	च्	+	य	=	च्य
4.	क्	+	म	=	क्म	21.	ज्	+	ज	=	ज्ज
5.	क्	+	य	=	क्य	22.	ज्	+	व	=	ज्व
6.	क्	+	ल	=	क्ल	23.	ज्	+	य	=	ज्य
7.	क्	+	व	=	क्व	24.	ञ्	+	छ	=	ञ्छ
8.	ख्	+	य	=	ख्य	25.	ठ्	+	य	=	ठ्य
9.	ग्	+	ण	=	ग्ण	26.	ड्	+	य	=	ड्य
10.	ग्	+	ध	=	ग्ध	27.	ढ्	+	य	=	ढ्य
11.	ग्	+	न	=	ग्न	28.	ण्	+	ट	=	ण्ट
12.	ग्	+	म	=	ग्म	29.	ण्	+	ठ	=	ण्ठ
13.	ग्	+	य	=	ग्य	30.	ण्	+	ड	=	ण्ड
14.	ग्	+	ल	=	ग्ल	31.	ण्	+	ढ	=	ण्ढ
15.	ग्	+	व	=	ग्व	32.	ण्	+	ण	=	ण्ण
16.	घ्	+	न	=	घ्न	33.	ण्	+	म	=	ण्म
17.	च्	+	च	=	च्च	34.	ण्	+	य	=	ण्य

35.	ण्	+	व	=	ण्व	56.	प्	+	त	=	प्त
36.	त्	+	थ	=	त्थ	57.	प्	+	न	=	प्न
37.	त्	+	न	=	त्न	58.	प्	+	य	=	प्य
38.	त्	+	प	=	त्प	59.	प्	+	ल	=	प्ल
39.	त्	+	म	=	त्म	60.	प्	+	स	=	प्स
40.	त्	+	य	=	त्य	61.	फ्	+	य	=	फ्य
41.	त्	+	व	=	त्व	62.	ब्	+	ज	=	ब्ज
42.	त्	+	स	=	त्स	63.	ब्	+	द	=	ब्द
43.	थ्	+	न	=	थ्न	64.	ब्	+	ध	=	ब्ध
44.	थ्	+	य	=	थ्य	65.	भ्	+	य	=	भ्य
45.	द्	+	भ	=	द्भ	66.	म्	+	न	=	म्न
46.	ध्	+	न	=	ध्न	67.	म्	+	प	=	म्प
47.	ध्	+	म	=	ध्म	68.	म्	+	ब	=	म्ब
48.	ध्	+	य	=	ध्य	69.	म्	+	भ	=	म्भ
49.	ध्	+	व	=	ध्व	70.	म्	+	म	=	म्म
50.	न्	+	त	=	न्त	71.	म्	+	य	=	म्य
51.	न्	+	द	=	न्द	72.	म्	+	ल	=	म्ल
52.	न्	+	ध	=	न्ध	73.	य्	+	य	=	य्य
53.	न्	+	म	=	न्म	74.	ल्	+	क	=	ल्क
54.	न्	+	य	=	न्य	75.	ल्	+	प	=	ल्प
55.	न्	+	व	=	न्व	76.	ल्	+	म	=	ल्म

77. ल् + य = ल्य
78. ल् + ल = ल्ल
79. ल् + व = ल्व
80. व् + य = व्य
81. श् + च = श्च
82. श् + न = श्न
83. श् + म = श्म
84. श् + य = श्य
85. श् + व = श्व
86. श् + ल = श्ल
87. ष् + क = ष्क
88. ष् + ट = ष्ट
89. ष् + ठ = ष्ठ
90. ष् + ण = ष्ण
91. ष् + प = ष्प
92. ष् + म = ष्म
93. ष् + य = ष्य
94. ष् + व = ष्व
95. स् + क = स्क
96. स् + ख = स्ख
97. स् + त = स्त
98. स् + थ = स्थ
99. स् + प = स्प
100. स् + फ = स्फ
101. स् + म = स्म
102. स् + य = स्य
103. स् + व = स्व

◈

When र् precedes any consonant, the symbol (र्‍) is used above the succeeding consonant.

104. र् + क = र्क
105. र् + ग = र्ग
106. र् + घ = र्घ
107. र् + च = र्च
108. र् + ज = र्ज
109. र् + म = र्म

When र follows a consonant it is represented with a slanting line below the preceding consonant.

110.	क्	+	र	=	क्र	117.	ब्	+	र	=	ब्र
111.	ख्	+	र	=	ख्र	118.	भ्	+	र	=	भ्र
112.	ग्	+	र	=	ग्र	119.	म्	+	र	=	म्र
113.	घ्	+	र	=	घ्र	120.	व्	+	र	=	व्र
114.	ज्	+	र	=	ज्र	121.	श्	+	र	=	श्र
115.	द्	+	र	=	द्र	122.	स्	+	र	=	स्र
116.	प्	+	र	=	प्र	123.	ह्	+	र	=	ह्र

When certain consonants combine with र, the र sound is represented by the symbol (्) written below the consonant.

124.	छ्	+	र	=	छ्	127.	ड्	+	र	=	ड्
125.	ट्	+	र	=	ट्	128.	ढ्	+	र	=	ढ्
126.	ठ्	+	र	=	ठ्						

Some more conjunct consonants:

129.	क्	+	न	=	क्न	134.	ध्	+	न	=	ध्न
130.	ख्	+	न	=	ख्न	135.	न्	+	न	=	न्न
131.	ग्	+	न	=	ग्न	136.	प्	+	न	=	प्न
132.	घ्	+	न	=	घ्न	137.	ब्	+	न	=	ब्न
133.	त्	+	न	=	त्न	138.	भ्	+	न	=	भ्न

139.	म्	+	न	=	म्न	158.	द्	+	द	=	द्द
140.	व्	+	न	=	व्न	159.	द्	+	ध	=	द्ध
141.	श्	+	न	=	श्न	160.	द्	+	भ	=	द्भ
142.	स्	+	न	=	स्न	161.	द्	+	म	=	द्म
143.	ह्	+	न	=	ह्न	162.	द्	+	य	=	द्य
144.	क्	+	ल	=	क्ल	163.	द्	+	व	=	द्व
145.	ङ्	+	क	=	ङ्क	164.	द्	+	ब	=	द्ब
146.	ङ्	+	ख	=	ङ्ख	165.	प्	+	त	=	प्त
147.	ङ्	+	ग	=	ङ्ग	166.	ल्	+	ल	=	ल्ल
148.	च्	+	च	=	च्च	167.	श्	+	च	=	श्च
149.	ज्	+	ज	=	ज्ज	168.	श्	+	ल	=	श्ल
150.	ञ्	+	च	=	ञ्च	169.	श्	+	व	=	श्व
151.	ञ्	+	ज	=	ञ्ज	170.	ष्	+	ट	=	ष्ट
152.	ट्	+	ट	=	ट्ट	171.	ष्	+	ठ	=	ष्ठ
153.	ठ्	+	य	=	ठ्य	172.	ह्	+	ण	=	ह्ण
154.	ड्	+	य	=	ड्य	173.	ह्	+	म	=	ह्म
155.	ढ्	+	य	=	ढ्य	174.	ह्	+	य	=	ह्य
156.	त्	+	त	=	त्त	175.	ह्	+	ल	=	ह्ल
157.	द्	+	ग	=	द्ग	176.	ह्	+	व	=	ह्व

Note the following conjunct consonants. Their forms make them unique.

177. क् + ष = क्ष

178. त् + र = त्र

179. ज् + ञ = ज्ञ

Given below are a few conjunct consonants that are formed by the combination of three consonants.

180. क् + त् + व = क्त्व

181. क् + ष् + ण = क्ष्ण

182. क् + ष् + म = क्ष्म

183. क् + ष् + य = क्ष्य

184. क् + ष् + व = क्ष्व

185. ग् + भ् + य = ग्भ्य

186. ङ् + क् + त = ङ्क्त

187. ङ् + घ् + य = ङ्घ्य

188. च् + छ् + र = च्छ्र

189. च् + छ् + व = च्छ्व

190. ण् + ट् + य = ण्ट्य

191. त् + त् + व = त्त्व

192. त् + प् + र = त्प्र

193. त् + म् + य = त्म्य

194. त् + र् + य = त्र्य

195. त् + स् + न = त्स्न

196. त् + स् + य = त्स्य

197. द् + ध् + व = द्ध्व

198. द् + भ् + य = द्भ्य

199. द् + र् + य = द्र्य

200. न् + त् + य = न्त्य

201. न् + त् + र = न्त्र

202. न् + द् + य = न्द्य

203. न् + द् + र = न्द्र

204. न् + ध् + र = न्ध्र

205. म् + प् + र = म्प्र

206. र् + ग् + य = र्ग्य

207. र् + घ् + य = र्घ्य

208. श् + च् + य = श्च्य
209. ष् + ट् + य = ष्ट्य
210. ष् + ट् + र = ष्ट्र
211. ष् + ट् + व = ष्ट्व
212. ष् + प् + र = ष्प्र
213. स् + त् + य = स्त्य
214. स् + त् + र = स्त्र
215. स् + त् + व = स्त्व

Word Formation

1. गुरुः – Teacher
2. रामः – Rāma
3. हरिः – Hari
4. देवः – God
5. नरः – Man
6. मुनिः – Sage
7. कथा – Story
8. नदी – River
9. लता – Creeper
10. छाया – Shade
11. जनकः – Father
13. धनिकः – Rich Man
14. सारथिः – Charioteer
15. सागरः – Ocean
16. सेवकः – Servant
18. तारिका – Date
19. कविता – Poem
20. वनम् – Forest
21. बीजम् – Seed
22. गृहम् – House
23. अश्वः – Horse
24. अभ्यासः – Practice
25. स्तम्भः – Pillar
26. कर्णः – Ear
27. निर्धनः – Poor
28. अन्नम् – Food
29. भृङ्गः – Bee
30. उष्ट्रः – Camel
31. अङ्गुष्ठः – Thumb
32. क्रीडाङ्गणम् – Play ground